

Bevara Sommens nedströmslekande öring

Projektbeskrivning Laxberg

Version 2012-09-19

Mål med projektet

Att återskapa fria vandringsvägar för fisk för att öka reproduktionen hos Sommens nedströmslekande öring och andra fiskarter samt förbättra reproduktionen hos flodpärlmussla och tjockskalig målarmussla. Målet är även att gynna övrig biologisk mångfald, t.ex. bottenfauna och förbättra den hydromorfologiska statusen i Lillån och i Svartån. Ytterligare en positiv effekt vid byggande av inlöp är möjligheten till högre avbördning vid dammen i Laxberg.

Organisation

Arbetet med att återskapa fria vandringsvägar kommer att ske med Länsstyrelsen Östergötland & Jönköping, Boxholms kommun och Boxholms Skogar AB, Sommens FVO som drivande. Arbetet ska ske i nära samarbete med Tekniska verken AB, Mjölby-Svartådalens Energi AB och Holmen AB. Olika expertkonsulter kommer att involveras. Arbetet kommer att presenteras och diskuteras i vattenrådet Motala ström sydvästra.

Bakgrund – Laxberg

Sommens nedströmslekande bestånd av öring är genetiskt unikt och har ett högt skyddsvärde. Populationen hotas av begränsad tillgång på lek- och uppväxtplatser i Svartån och Lillån. Dessa vattendrag har i sig mycket höga naturvärden om än med störd hydromorfologi, dvs rensade/kanaliserade och med en vattenföring som inte är naturlig.

Vid Sommens utlopp, Laxberg, finns en damm med en fiskväg i form av en bassängtrappa. Bassängtrappans funktion som vandringsväg för Sommens nedströmslekande öring är otillfredsställande. Sjön Sommen är klassad som riksintresse för naturvärden och friluftslivet enligt Miljöbalken 3 kap. 6§. Sommens nedströmslekande population av öring är unik och

hotad, genetiskt skild från den uppströmslekande populationen (Bulsjöån & Svartån) i sjön. Den nedströmslekande populationen vid Laxberg är känd för att bli mycket storvuxen. Öringbestånd av denna typ har ett mycket högt bevarandevärde då mycket få sådana finns kvar i landet.

Biotopkartering i Svartån nedströms Laxberg visar att sträckan är kraftigt rensad och i behov av biotopvård.

Bakgrund – Lillån

Strax söder om Laxberg har Lillån sitt inlopp från Svartån. Den rinner senare återigen in i Svartån efter ca 14 km. Man kan alltså säga att Lillån utgör ett naturligt omlöp, bifurkation, till Svartån, förbi två kraftverk i Svartån i Boxholm. Lillån är ett av de vattendrag som har högst naturvärden i länet. Det är klassat som nationellt särskilt värdefullt vatten enligt miljömålet ”Levande sjöar och vattendrag”.

Under våren 2012 har en ny vattendom för Lillån vunnit laga kraft. Den innebär att ett ökat flöde, upp till 500 liter per sekund, ska släppas in i Lillån. Dessutom ska ett reglerbart omlöp vid dammen byggas som ska utgöra en funktionell fiskväg. Det ökade flödet i Lillån kommer att ge bättre förutsättningar för lek- och uppväxt av flera fiska arter, däribland öring. Även de sällsynta musslorna Flodpärlmussla och tjockskalig målarmussla kommer att gynnas.

Längre nedströms i Lillån finns ytterligare ett definitivt vandringshinder, Huru kvarn, som är resterna av en gammal kvarnanläggning. Boxholms skogar AB har ansökt om utrivning av dammen. Den frågan ligger nu för avgörande hos Mark- och miljödomstolen i Växjö.

För att genomföra nödvändiga förbättringsåtgärder har en arbetsgrupp (Laxberggruppen) representerad av berörda parter bildats.

Beskrivning av utförda arbeten i Svartån/Lillån

1923 – Vattendom Sommen/Laxberg

1933 – Vattendom Lillån

1955 – Fiske i Svartån upplåts mellan järnvägsbron och Sörängsströmmen (Boxholms sportfiskeklubb)

1975-76 Utsättning av signalkräfta i Svartån

1979 – Avtal om minimivattentappning vid Laxberg (3,5 m³ juli-aug och 4 m³ övrig tid)

1980 – tills vidare. Ett begränsat fiske har tillåtits i Svartån (Mjölby flugfiskesällskap)

1985-1998 – Biotopförbättrande åtgärder i Svartån (Laxberg-Boxholm)

1983 – Fiske efter signalkräfta startar upp regelmässigt

1989 – Bassängtrappan rustades upp med nytt trävirke/nät

1991 – tills vidare. Lekgropsinventering årligen (okt-nov)

1996 Fisket i Lillån upplåts inom konceptet ’Vildmarksfiske’

1997 – Upprustning av Laxbergsdamm

1997- Frivillig överenskommelse mellan Tekniska Verken och Boxholms skogar AB beträffande vatten Lillån (50-100 liter/s)

1997-1999 – Leaderprojekt för Sommen/Svartån (samarbetsprojektet Sommens FVO och Fiskeriverket (SÖ-lab) Underlag fiskevårdsplan 2002

1999 – 'Lillågruppen' bildas (Kommun, Lst, markägarrepresentant samt experter)

2000 – Utredning Lillån (hydromorfologiska och biologiska undersökningar)

2000-2009 – Dokumentationer av Lillån (fisk, musslor, hydrologiskt)

2002 – Fiskevårdsplan Sommen (Genomgång av förutsättningar för bl a ett livkraftigt nedströmslekande öringbestånd)

2006 – Förprojektering av omlöp Laxberg (Emåförbundet)

2008 – Projektering Faunapassage (Terra Limno)

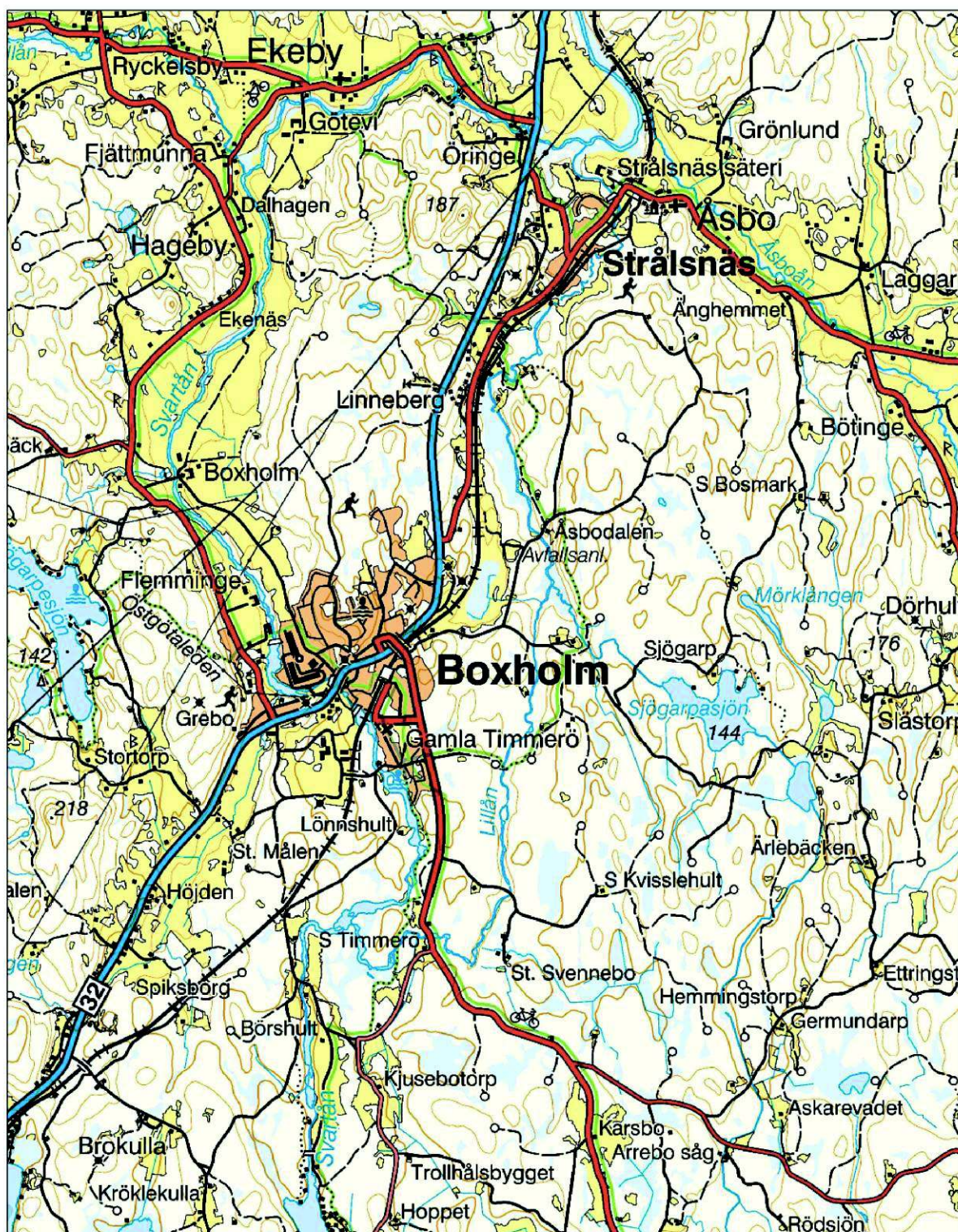
2010 – Utredning och prioritering av möjliga faunapassager med hänsyn till Sommens amplitud (1,5 m). Projektering av inlöp (modell Mörrum) (Fiskevårdsteknik AB)

2009 – Åtgärdsplan för åtgärder i Svartån (Laxberg-Lönshultsforsen)

2009 – Klassning av mark utmed Lillån för reservatsbildning påbörjas.

2011 – 'Laxberggruppen' bildas (Kommun, Lst, markägarrepresentant, kraftintressenter samt experter)

2012 – Vattendom Lillån samt därefter ytterligare prövning (vattenverksamhet) av rensning inlopp, utrivning dammbyggnad samt byggande av omlöp

1 500 750 0 1 500
Meters

Översiktskarta
Laxbergsprojektet 2012

Laxbergsprojektets tre etapper

Laxbergsprojektet avses att drivas i tre etapper som beskrivs nedan. En exakt kostnadsuppskattning för respektive del är svår att ta fram. Mycket av det kommande arbetet består även av sk 'ofinansierad tid' i form av egen tid som de olika intressenterna kommer att lägga på möten/planering och inläsning av underlag mm. Uppskattningarna nedan avser ffa den del som projektet kräver i form av konsulter, vattenrättslig expertis och entreprenörer.

Etapp 1. Förstudie & detaljprojektering

Etapp 1b. Prövning Mark- & Miljödomstolen

Etapp 2. Upphandling av konsult samt entreprenör

Etapp 3. Genomförande/byggande av inlöp

Tidplan och budget

Projektet beräknas kunna startas upp under hösten 2012.

Projektgruppen

Ingemar Nordström, koordinator på uppdrag av Sommens FVO

eric Carholm, Boxholms Skogar AB

Jakob Bergengren, Länsstyrelsen Jönköping

Lars Gezelius, Länsstyrelsen Östergötland

Per-Erik Larsson, Länsstyrelsen Östergötland

Ola Palmqvist, Tekniska Verken AB

Sven Peterson, Mjölby Svartådalen Energi AB

Reinhold Castensson, Sommens FVO

Bilaga 1.

Utredning Laxberg 2010

(teckning öring; Tommy Gustavsson)